

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ HALK SAĞLIĞI ANABİLİM DALI TOPLUM İÇİN BİLGİLENDİRME DİZİSİ (2023/2024-18)

18 KASIM AVRUPA ANTİBİYOTİK FARKINDALIK GÜNÜ 18-24 KASIM DÜNYA ANTİMİKROBİYAL DİRENÇ FARKINDALIK HAFTASI

Antimikrobiyal Direncin Beraber Önlenmesi

Antimikrobiyal direnç bakteri, virüs, mantar, parazit gibi; insanlarda, hayvanlarda ve bitkilerde hastalık yapan etkenlere karşı kullanılan ilaçların; direnç nedeniyle etkisizleşmesi ile hastalığın tedaviye yanıtız hatta tedavi edilemez olmasını açıklayan bir kavramdır.¹**Antibiyotik direnci** ise çoğunlukla bakteri nedenli enfeksiyonları tedavi etmede kullanılan ilaçlara karşı gelişen direnci ifade eder.² İnsanda bakterilerin yanı sıra parazit, mantar, virüsler de hastalığa neden olabilirler ve bunlara yönelik kullanılan ilaçlara karşı da direnç gelişebilir. Bu yönüyle antimikrobiyal direnç antibiyotik direncini de kapsayan daha geniş bir kavramdır.

Avrupa Komisyonu 2008 yılında 18 Kasım gününü “**Avrupa Antibiyotik Farkındalık Günü**” olarak belirlemiştir.³ Daha sonra 2015 yılında Dünya Sağlık Örgütü; antimikrobiyal ilaçların (antibiyotikler, antiviral ilaçlar, antifungal ilaçlar...) sorumlu kullanımını teşvik etmek, antimikrobiyal dirence karşı farkındalık yaratmak ve bu alandaki küresel sorunları ele almak amacıyla 18-24 Kasım haftasını “**Dünya Antimikrobiyal Direnç Farkındalık Haftası**” olarak belirlemiştir.^{1,4}

Antimikrobiyal direnç geliştiği zaman hastalıklar tedavi edilemez; hastalıkların yayılması, kötüleşmesi ve ölümlerle sonuçlanması gibi riskler oluşur. Bu sebeple; antimikrobiyal direnç farkındalığını artırmak, antimikrobiyal direnci anlamak ve ilaca dirençli enfeksiyonların yayılımını azaltmak için “*Dünya Antimikrobiyal Direnç Farkındalık Haftası*” her yıl kutlanmakta ve bir tema belirlenmektedir. Bu yılın teması 2022 yılında da olduğu gibi “**Antimikrobiyal direnci beraber önlemek**” olarak belirlenmiştir.¹

Antimikrobiyal direnç gelişmesini önlemek neden önemli?⁵

- ✓ Antimikrobiyal direnç, küresel sağlık için en büyük 10 tehdit arasındadır.
- ✓ Antimikrobiyal direnç, insanların ve hayvanların sağlıkları, çevre, gıda ve beslenme güvenliği, ekonomik kalkınma ve toplumdaki eşitlik açısından tehdit edici bir faktördür.
- ✓ 2019 yılında dünyada 1,27 milyon ölümün doğrudan ilaca dirençli enfeksiyonlardan kaynaklandığı ve 2050 yılında her yıl 10 milyona kadar ölümün bu sebepten olacağı tahmin edilmektedir.
- ✓ Verem, sıtma, insan immün yetmezlik virüslerine karşı kullanılan antimikrobiyal direnç önemli bir sorundur.
- ✓ Antimikrobiyal direnç gelişmesi, sağlık hizmetleri maliyetlerinin artmasına ve yoksulluğun artmasına neden olur.

¹World Health Organization (WHO), World AMR Awareness Week 2023 [Internet] <https://www.who.int/news-room/events/detail/2023/11/18/default-calendar/world-amr-awareness-week-2023>. Erişim:08.11.2023

²Centers for Disease Control and Prevention (CDC), Antimicrobial Resistance [Internet] <https://www.cdc.gov/drugresistance/about.html> Erişim:11.11.2023

³European Centre for Disease Prevention and Control (ECDC), European Antibiotic Awareness Day [Internet] <https://antibiotic.ecdc.europa.eu/en/about/ecdcs-role> Erişim:13.11.2023

⁴ Wu, D., Walsh, T. R., & Wu, Y. (2021). World Antimicrobial Awareness Week 2021 - Spread Awareness, Stop Resistance. China CDC weekly, 3(47), 987–993. <https://doi.org/10.46234/ccdcw2021.241>

⁵World Health Organization (WHO), Antimicrobial resistance [Internet] <https://www.who.int/news-room/factsheets/detail/antimicrobial-resistance> Erişim:10.11.2023

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ HALK SAĞLIĞI ANABİLİM DALI TOPLUM İÇİN BİLGİLENDİRME DİZİSİ (2023/2024-18)

Antimikrobiyal direnç, genetik değişiklik yoluyla meydana gelmektedir. Dirençli bakterilerin çevrede bulunması, dirençli bakteriler ile diğer bakterilerin karşılaşması direnç gelişme olasılığını artırmaktadır. Antimikrobiyal dirençli organizmalar; insanlarda, hayvanlarda, yiyeceklerde, bitkilerde ve çevrede bulunmaktadır. İnsandan insana, insanlar hayvanlar arasında ve çevre yoluyla yayılabilmektedir. İnsanlarda ve hayvanlarda kontrol edilemeyen hastalıkların gelişmesinin yanında tarımda üretim kayıplarına neden olabilmektedir, geçim kaynaklarına zarar verebilmektedir, gıda güvenliğini tehlikeye atabilmektedir ve besin zincirini kirletebilmektedir.⁶

Antimikrobiyal direnç gelişiminin hızlanma nedenleri ve sektörler arası iş birliği

Antimikrobiyal direncin gelişmesinin ana etkenleri; antimikrobiyallerin yanlış ve fazla kullanımı, insanlar ve hayvanlar için temiz suya, sanitasyona, hijyene erişim eksikliği; sağlık tesislerinde, çiftliklerde enfeksiyon ve hastalık önleme ve kontrolünün zayıf olması; kaliteli, uygun fiyatlı ilaçlara, aşılar ve teşhis araçlarına erişimin az olması; farkındalık ve bilgi eksikliği; bu konuda düzenleme eksikliklerinin olmasıdır.⁷ Antimikrobiyal direncin gelişmesi insanlar, hayvanlar, bitkiler ve çevre için bir tehdittir. Bu kritik ilaçların etkinliğini korumak için sektörler arası iş birliği sağlanması amacıyla Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO), Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP), Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ve Dünya Hayvan Sağlığı Örgütü (WOAH) bir araya gelerek bu konuda çeşitli çalışmalar yürütmektedir.⁸ Antimikrobiyal direncin önlenmesinde birçok sektöre görev düşmektedir.

Antimikrobiyal direnç gelişmesini önlemek için neler yapılmalıdır?⁹

- ✓ El yıkama gibi hijyen kurallarına dikkat edilmelidir. (En az 20 saniye su ve sabunla ellerin yemek yemeden önce/ yedikten sonra, tuvalete gitmeden önce/gittikten sonra yıkanması gerekmektedir.)
- ✓ Hapşırıldığında ve öksürüldüğünde bir mendil, vb. ile ağız ve burun kapatılmalıdır. Ardından eller yıkanmalıdır.
- ✓ Hastayken evde kalınmalıdır.
- ✓ Hasta kişilerle temas edilmemelidir.
- ✓ Yaş grubu ve mevcut risk faktörlerine yönelik sağlık profesyonelleri tarafından önerilen (grip aşısı, COVID-19 aşısı, zatürre aşısı vb.) aşılar yaptırılmalıdır.
- ✓ Reçetesiz satılan ya da internet, vb. aracılığıyla erişilebilen antimikrobiyal ilaçlar kullanılmamalıdır. Eğer antimikrobiyal ilaç kullanılması doktorlar tarafından uygun görülüp reçetelenmişse; önerilen doz ve sürede kullanılmalıdır.
- ✓ Hayvanlarda büyüme ve bitkilerde üretim destekleyicisi olarak antimikrobiyal ajanlar sadece bir hastalık varlığında ve uzman kişilerin gözetiminde kullanılmalıdır.

⁶ Food and Agriculture Organization (FAO), Antimicrobial Resistance [Internet] <https://www.fao.org/antimicrobial-resistance/background/what-is-it/en/> Erişim:09.11.2023

⁷ People-centred approach to addressing antimicrobial resistance in human health: WHO core package of interventions to support national action plans. Geneva: World Health Organization; 2023.

⁸ World Health Organization (WHO), News, World Antimicrobial Awareness Week (WAAW) will now be World AMR Awareness Week [Internet] [https://www.who.int/news/item/06-06-2023-world-antimicrobial-awareness-week-\(waa\)-will-now-be-world-amr-awareness-week](https://www.who.int/news/item/06-06-2023-world-antimicrobial-awareness-week-(waa)-will-now-be-world-amr-awareness-week) Erişim: 08.11.2023.

⁹ Centers for Disease Control and Prevention (CDC), Antibiotic Awareness Week [Internet] <https://www.cdc.gov/antibiotic-use/week/toolkit.html> Erişim:11.11.2023